

УДК 338.49:631.11:633.1

Материнська О.А., к. е. н.

Вінницький національний аграрний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЯТИВНОГО ТА ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

В статті розглянуто основні складові механізму регулятивного та інфраструктурного забезпечення виробництва зерна сільськогосподарськими підприємствами, визначено цільові орієнтири державної аграрної політики, а також детально охарактеризовані структурні складові сегменти заданого механізму.

Ключові слова: механізм, сегмент, виробництво, зерно, інфраструктурне забезпечення, регулятивне середовище.

О. А. Materynska

IMPROVEMENT OF MECHANISM OF REGULATORY AND INFRASTRUCTURAL SUPPORT OF GRAIN PRODUCTION BY AGRICULTURAL ENTERPRISES

The necessity of providing of the modernization mechanisms of influence through political and institutional factors of stimulation of competition and supporting impact on business processes, motivation of efficient use of resources, the use of innovative technologies of grain production, compliance with advanced international standards in the comprehensive use of corn products, creating an efficient market infrastructure are determined in the article.

The specific characteristics of the grain market and causes that affect them, such as: lack of systemic consistency in the grain market, which negatively influences on its operation due to imperfect pricing; discrepancy grain production income derived after its manufacturers are considered.

One of the important and the main of priorities in the development of the regulatory mechanism and infrastructure providing of grain production is constructing an effective system of public-private partnerships as part of state support the agricultural sector is determined

The targets of state agricultural policy, which are traditionally known and necessary segments of forming of mechanism and infrastructure to providing grain production, are given in the article. Functional orientation and their effective signs are formulated on this basis.

The diagram of the components of the integration mechanism to providing grain production by agricultural enterprises with their functional purpose and targets is shown. It was found that integration mechanism should include: 1) organizational design and functional combination of resources, technology, information; 2) uniting disparate productive forces, appropriate small producers, consolidation of resources within regional economic systems; 3) cooperation of households, which will allow to intensify economic processes; 4) establishment of joint, based on continuous involvement, objects

of market infrastructure (warehouses for storage of grain and its products); 5) the establishment of processing capacities of grain production direction.

On the author's opinion the formation of the mechanism of providing regulatory efficiency of grain should be continued, despite the fact that much has been done in this regard. Appropriate actions must be carried out in the sphere of competition (resources market, labor, capital and manufactured goods - grains), as well as the regulatory sphere (the object of regulation).

Attention is drawn in the article to foreign experience in the formation of the integration mechanism of grain production. It is indicated that in foreign countries infrastructure and agricultural market elements play an important role in organizing the agriculture market, market prices are indicators that form a stable marketing channels and make a single economic system. The leading position is occupied the stock turnover, most of which falls on futures contracts (76%), while the agreement with the real goods account for only 2%.

It is determined that the important aspect of agribusiness infrastructure is creation of an effective system of marketing grain, in order to seed reaches on the world market, it must be clean, classify, certify and create proper conditions of storage from transportation enterprises to export port. It depends on the size of cost of sales.

It is established the process of transition to a market economy the system of selling agricultural products (grain) has undergone significant transformations, transition from public procurement system in the development of new market channels - exchange and auction trade, direct commercial purchases, etc., which sold more than half of agricultural production. Based on the current state of the agricultural market urgently needs to create a consolidated exchange trading grain, stabilize prices and bring them closer to the fair value of the grain. Among the current problems should be noted the virtual absence of national (state) trader who is able to monitor trade flows, especially those aimed at exports, because commercial firms export grain at low prices. This affects the internal market, where prices on grain are kept artificially in comparison with the world one at a lower level.

Keywords: mechanism, segment, production, grain, infrastructure support, regulatory environment

Материнская О.А.

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМА РЕГУЛЯТИВНОГО И ИНФРАСТРУКТУРНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВА ЗЕРНА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ

В статье рассмотрены основные составляющие механизма регулятивного и инфраструктурного обеспечения производства зерна сельскохозяйственными предприятиями, определены целевые ориентиры государственной аграрной политики, а также подробно охарактеризованы структурные составляющие сегменты заданного механизма.

Ключевые слова: механизм, сегмент, производство, зерно, инфраструктурное обеспечение, регулятивная среда.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими та практичними завданнями. Розвиток виробництва зерна як основної галузі економіки сільського господарства і базису ефективності сільськогосподарських підприємств, потребує формування відповідного механізму регулятивного та інфраструктурного забезпечення як поєднання засобів, заходів, регуляторних дій економічного порядку.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вивченням даної проблематики пов'язані з розкриттям питань інноваційного, регулятивного, інституційного та правового забезпечення виробництва зерна займаються М.Ф. Кропивко, М.І. Лобанов, П.М. Макаренко, М.Й. Малік, Л.І. Михайлова, І.А. Павленко, П.Т. Саблук, Садовой С.М., Б.К. Супіханов, Ткачук В.І., Г.В. Черевко, та ін. Проте, оцінка регулятивних та інституційних процесів, пов'язаних з стратегічним зерновиробництвом, потребує подальшого вивчення.

Цілі статті. Виробництво зерна в Україні зазнає суттєвих змін у зв'язку з розвитком нових форм господарювання і розвитком присадибного селянського господарства, особливостями формування ринку зерна в умовах ринкової економіки [4,104]. Оскільки зерно являється одним із найважливіших і найбільш конкурентним на світовому ринку продуктом, тому для забезпечення системного зростання ефективності виробництва зерна, необхідно вивчати і впроваджувати модернізацію організаційно-економічного механізму господарювання в частині регулятивного та інфраструктурного забезпечення виробничо-ринкових взаємодій підприємств-виробників зерна.

Виклад основного матеріалу.

Зерновий сектор економіки України є традиційно стратегічною, експортно-орієнтованою галуззю, здатною забезпечити продовольчі потреби не лише держави, але і за своїми потенційними обсягами виробництва впливати на світову продовольчу безпеку [2].

Сьогодні потрібно забезпечити модернізацію механізмів впливу держави через політико-інституційні чинники стимулювання конкуренції та підтримувального впливу на господарські процеси для формування мотивації ефективного використання ресурсів, застосування інноваційних технологій виробництва зерна, дотримання передових світових стандартів у всебічному використанні зернової продукції, створення дієвої

інфраструктури ринку. В зазначеному аспекті необхідно унормувати й інституційно визначити можливості і шляхи мінімізації ризиків для виробника, споживача та держави.

За міжнародними прогнозами агропродовольчого розвитку передбачають зростання світового агропродовольчого попиту, зокрема на зернові, продовження підвищувальної динаміки світових цін та ускладнення ситуації на ринку зерна [5,128]

На даному етапі чітко проглядається недостатній рівень правового та економічного захисту інтересів виробників зерна, що потребує закріплення у відповідних законодавчо-нормативних актах, зокрема в частині регулювання перерозподілу вартісних співвідношень учасників продуктового ланцюга. Має місце контроль торгових і посередницьких структур над нинішньою системою реалізації зерна в Україні, що також підтверджує необхідність удосконалення регулятивного та інфраструктурного забезпечення задля усунення сезонних кон'юнктурних коливань цін.

Специфіка вітчизняного зернового ринку полягає в тому, що сільськогосподарські виробники не є активними його учасниками. Як наслідок, відсутня системна погодженість на зерновому ринку, що негативно впливає на його функціонування через недосконалість ціноутворення.

Таким чином, для забезпечення системного зростання ефективності виробництва зерна, як надважливого і найбільш конкурентного на світовому ринку продукту, необхідно продовжувати модернізацію організаційно-економічного механізму господарювання в частині регулятивного та інфраструктурного забезпечення виробничо-ринкових взаємодій підприємств-виробників зерна.

Отже, зосередимо увагу на викладі власного бачення формування двох сегментів цього механізму – регулятивного та інфраструктурного. Регулятивний аспект позиціонується у контексті необхідності забезпечення результативного, впливового, дієвого регуляторного впливу державних і ринкових інститутів, тобто регуляторних органів, на процеси, пов'язані з виробництвом зерна та обміном цим товаром на ринку.

Інфраструктурний аспект передбачається нами як система модернізаційних заходів, які пов'язані із удосконаленням функціональних ознак існуючої інфраструктури і створення нових інфраструктурних об'єктів, зокрема за рахунок оптимізації, а також

створення зокрема інфраструктурних утворень для реалізації продукції дрібними й середніми виробниками. Інфраструктурне забезпечення не тільки систематизує ділові відносини і полегшує їх учасникам реалізацію інтересів, але й забезпечує спеціалізацію підприємницьких структур економіки у сільському господарстві, підвищує оперативність та ефективність їх роботи на основі диференціації заповнюваних ними ринкових ніш, спрощує юридичний та екологічний контроль, державне і громадське регулювання ділової практики тощо [1].

Одним із вагомих, а з іншого боку – головних пріоритетів у розбудові механізму регулятивного та інфраструктурного забезпечення виробництва зерна, вважаємо конструювання дієвої системи державно-приватного партнерства, як складової забезпечення державної підтримки агросектору.

Традиційно відомими і необхідними сегментами формування зазначеного механізму є цільові орієнтири державної аграрної політики (табл. 1).

Таблиця 1

Цільові орієнтири державної аграрної політики у формуванні конкурентного, регулятивного середовища виробництва зерна

<i>Цільовий орієнтур</i>	<i>Функціональна спрямованість</i>	<i>Результативна ознака</i>
Формування загального макроекономічного середовища розвитку зернового господарства	Прозорість, конкурентоспроможність, інноваційність	Найвищий рівень конкурентоспроможності
Розбудова дієвого фінансово-кредитного механізму регулювання розвитку галузі	Доступність фінансово-кредитних ресурсів, компенсація господарських ризиків	Підвищення фінансової безпеки підприємств
Фінансування інфраструктурних проєктів у сфері «виробництво-реалізація» зерна	Створення дієвої виробничої та ринкової інфраструктури, рівнодоступної для виробників	Формування дієвої інфраструктури ринку
Інституційне сприяння сталому розвитку і конкурентоспроможності зернової галузі	Створення передумов для відновлюваного агросектору	Становлення відновлюваного типу агросектору

Регулятивне та інфраструктурне забезпечення у певному аспекті розуміння засад і перспектив виробництва зерна, розглядається нами як комплекс заходів, спрямованих на формування високої конкурентоспроможності, ефективності зернового бізнесу й організованого ринку.

Розглядаючи підняте питання в контексті перспективності і системності, звернемо увагу на стратегічні засади та перспективні ефекти розвитку виробництва зерна сільськогосподарськими підприємствами. В зазначеному ракурсі пропонуємо сформувати систему інтеграційних зв'язків, які особливо для дрібних, малих і середніх зернових бізнесменів, конче необхідні.

Система зазначених зв'язків (інтеграційних) повинна включати увесь комплекс інститутів, які беруть участь у процесі, умовно кажучи ланцюгу «від лану до столу». Тобто вона інтегрує в собі виробництво, зберігання, постачання, обслуговуючу інфраструктуру, переробку.

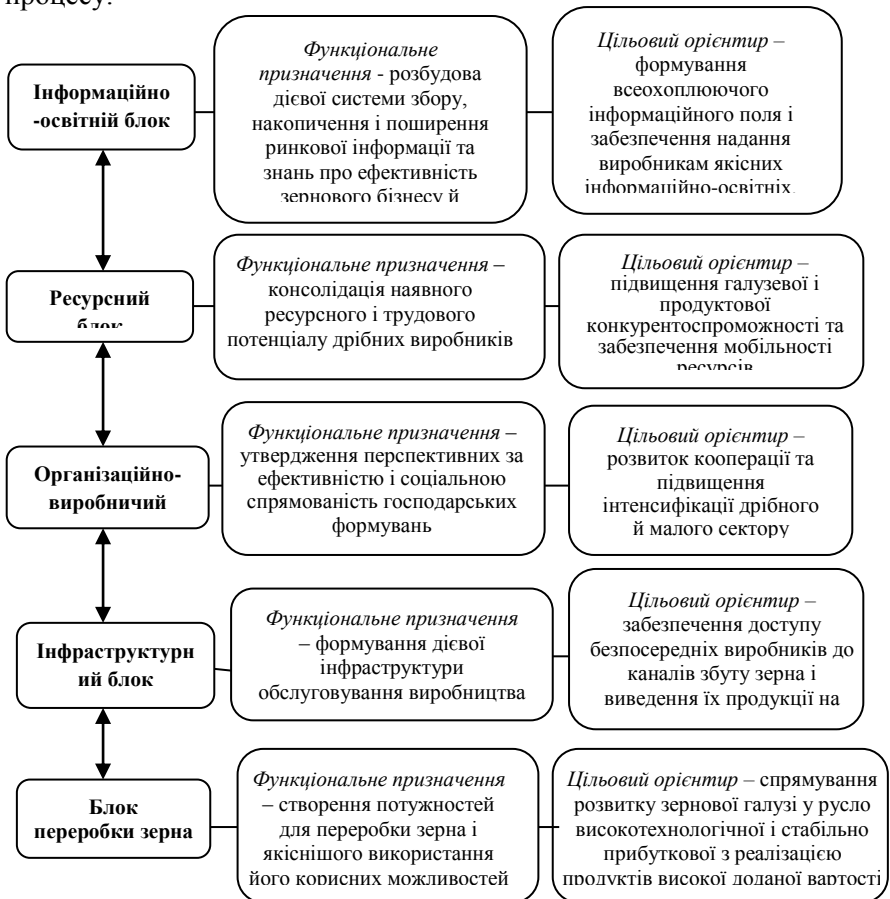
Такий комплексний інтеграційний механізм, позиціонується нами як основа для розбудови системи регулятивного та інфраструктурного забезпечення виробництва зерна, враховуючи засади необхідності підтримки й управління конкурентоспроможністю цього продукту.

Він повинен включати: 1) організаційне оформлення і функціональне поєднання ресурсів, технології, інформації; 2) об'єднання розрізаних продуктивних сил, належних дрібним виробникам, консолідація ресурсів в межах регіональних господарських систем; 3) кооперування господарств населення, що дасть можливість інтенсифікувати господарські процеси; 4) створення спільних, на основі постійної участі, об'єктів ринкової інфраструктури (склади для зберігання зерна та продуктів його переробки); 5) створення переробних потужностей зернопродуктового спрямування. Схематично структурні складові сегменти заданого механізму зображено на рис. 1.

Формування механізму регулятивного забезпечення ефективності виробництва зерна повинно бути продовжене, незважаючи на те, що вже багато що зроблено в цьому плані. Відповідні дії мають здійснюватися у конкурентній сфері (ринок ресурсів, праці, капіталу і виробленого товару – зерна), а також у регулятивній сфері (об'єкт регулювання).

Регуляції зернового комплексу у розбудові ефективної методології повинні здійснюватися постійно, а головною метою

держави в цьому плані вважається оптимізація вигід і витрат на усіх рівнях управлінського, ринкового, а також підприємницького процесу.

Рис. 1. Схема складових інтеграційного механізму забезпечення виробництва зерна сільськогосподарськими підприємствами

У формуванні інтеграційного механізму виробництва зерна слід скористатися зарубіжним досвідом функціонування інфраструктури як регулятивної підсистеми аграрного ринку.

В зарубіжних країнах інфраструктура і елементи аграрного ринку відіграють важливу роль в організації агропромислового ринку, є індикаторами ринкових цін формують стабільні маркетингові канали та утворюють єдину економічну систему.

Провідним тут є біржовий оборот, більшість якого припадає на ф'ючерсні контракти (76%), тоді як угоди з реальним товаром становлять лише 2%.

Важливим аспектом розвитку інфраструктури АПК є створення ефективної системи збуту зерна, адже для того, щоб зерно потрапило на світовий ринок, його необхідно очистити, класифікувати, сертифікувати, створити належні умови зберігання та транспортування з підприємства до експортного порту. Саме від цього залежить розмір витрат на збут.

Переваги збутових кооперативів (формування великих партій зерна, можливості по зберіганню зерна до часу покращення ринкової кон'юнктури, надання інформаційних послуг) дають можливість зменшити вплив сезонних коливань цін на зернові. Це досягається шляхом продажу великих партій зерна (за таких умов ціни зазвичай вищі) та продажу зерна в період найбільш сприятливої кон'юнктури. Надання своєчасної інформації про стан ринку та цін дають можливість членам кооперативу вибрати найбільш вдалі місце та час реалізації власного зерна.

Крім того, держава має стимулювати розвиток зовнішньоекономічної кооперації виробників зерна шляхом створення експортних кооперативів і асоціацій, які за рахунок налагодження прямих зв'язків із закордонними покупцями значно збільшать свої доходи від реалізації продукції [6]. Кооперативна система реалізації сільськогосподарської продукції у 2020 році за дотримання відповідних умов розвитку може мати не менше 50% загального обсягу [3, 91]

У процесі переходу до ринкової економіки система реалізації сільськогосподарської продукції, в т.ч. зерна, зазнала значних трансформацій, переходу від системи державних закупівель до розвитку нових ринкових каналів – біржової й аукціонної торгівлі, прямих комерційних закупок та інше, за якими продається вже більше половини продукції сільського господарства.

Висновки. Виходячи з цього сучасний стан аграрного ринку терміново потребує створення консолідованої біржової торгівлі зерном, стабілізації цін та їх наближення до справедливої вартості зерна. Серед нагальних проблем слід зазначити практичну відсутність національного (державного) трейдера, здатного контролювати товарні потоки, особливо такі, що спрямовані на експорт продукції. Комерційні фірми експортують зерно за

низькими цінами. Це позначається і на внутрішньому ринку, де ціни на зерно штучно утримуються у порівнянні із світовими на більш низькому рівні.

Список літератури:

1. Гуменюк О.О. Інфраструктурне забезпечення функціонування агропромислового ринку / О.О. Гуменюк // Інноваційна економіка. – 2013. - №3 (41). – С. 56-61.

2. Корженівська Н.Л.. Стан зерновиробництва регіону як чинник забезпечення продовольчої безпеки країни. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vkhdtusg/2013_137/21.pdf.

3. Малік М.Й. Інститути й інституції у розвитку інтеграційних процесів в аграрній сфері / М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк, О.Ю. Лузан // Економіка АПК. – 2013. - №4. – С. 86-93.

4. Материнська О. А. Роль виробництва зернових у розвитку АПК України і формуванні продовольчої безпеки / О. А. Материнська // Науковий журнал «Економіка розвитку». – 2013. – №3(67). – С. 103–106.

5. Розвиток аграрного ринку України в умовах дії інноваційних чинників / О. В. Шубравська, К. О. Прокопенко // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 2. – С. 118–129.

6. Хірамагомедов М.Г. Напрямки трансформації механізму державного регулювання розвитку ринку зерна в умовах інтеграційних процесів / М.Г.Хірамагомедов // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу :<http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2014-1/doc/6/05.pdf>.